

Идентифициране на врага

За да оценим понятието „авторитет“ и да определим неговата стойност, трябва да започнем с ясно дефиниране на това какво е и какво означава той.

От ранно детство сме учени да се подчиняваме на волята на „авторитета“, да се подчиняваме на нарежданията на онези, които по един или друг начин са се домогнали до позиции, на които имат изконно право на власт и управление. Добрината на детето се оценява или явно, или неявно, първо по това колко добре се подчинява на своите родители, после колко добре се подчинява на своите учители, а накрая – по това колко добре се подчинява на „законите“ на „Властта“. Независимо дали неявно или явно, обществото е наситено с послания, че подчинението е добродетел и че добрите хора са тези, които правят това, което „авторитетът“ им каже да правят. Като резултат от това послание понятията морал и подчинение толкова са се смесили в умовете на повечето хора, че всяка атака срещу понятието „авторитет“ ще бъде почувствана от повечето хора като атака срещу самия морал. Всеки намек, че по същността си „Властта“ е незаконна, ще прозвучи като внушение, че всеки трябва да се държи като бездушно, зло животно, живеещо по закона за оцеляването на най-силния.

Проблемът е, че системата от вярвания на обикновения човек е базирана върху смесица от неясни, често противоречиви понятия и схващания. Термини като морал и подчинение, закони и законодателство, ръководители и граждани постоянно се използват от хората, които изобщо не изследват рационално тези понятия. Първата стъпка в опита да се разбере естеството на „авторитета“ (или „Властта“) е да се дефинира какво означава думата. Какво е това нещо, наречено „Власт“?

„Властта“ казва на хората какво да правят. Но това само по себе си не ни дава достатъчна дефиниция, защото всички видове индивиди или организации казват на другите какво да правят. „Властта“ обаче не просто предлага или изисква, тя *заповядва*. Но за всеки рекламодател, който казва „Действай сега!“ или проповедник, който казва на своето паство какво да прави, също би могло да се каже, че издават заповеди, но те не са „Власт“.

За разлика от „заповедите“ на проповедниците и рекламодателите, заповедите на „Властта“ са подкрепени със заплахата от наказание, употреба на *сила* срещу онези, които не ги изпълняват, срещу онези, които бъдат заловени, че „нарушават закона“. Но дори и това не ни дава пълна дефиниция, защото уличните гангстери и рекетъори също налагат със сила своите заповеди, а не са „Власт“. Отличителната черта на „авторитета“ е тази, че за него се смята, че има *правото* да издава и налага със сила заповеди. В случая на „Властта“, нейните заповеди се наричат „закони“ и неизпълнението им се нарича „престъпление“.

„Авторитетът“ може да се обобщи като право да управляваш. Той не е просто способност насилствено да управляваш другите, каквато, до известна степен, притежава всеки. Той е въображаемо морално право насилствено да управляваш другите. Уличната банда и „Властта“ се различават по това как ги възприемат хората, които те държат под господството си. Неразрешеното влизане в чужди имоти, грабежите, насилственото отнемане, нападенията и убийствата, извършени от обикновени гангстери, се възприемат почти от всеки като неморални, неоправдани и престъпни. Жертвите им може да изпълнят исканията им, но не от чувство за морално задължение да се подчинят, а просто от страх. Ако набелязаните жертви на уличната банда си помислят, че биха могли да се съпротивляват без

опасност за самите тях, те биха направили това, без ни най-малко чувство за вина. Те не възприемат уличния гангстер като някакъв легитимен, законен владетел; те не си го представят като „авторитет“. Плячката, която гангстерът събира, не се смята за „данък“ и неговите заплахи не се наричат „закони“.

От друга страна, повечето хора, към които са насочени заповедите, възприемат по много различен начин исканията и заповедите на онези, които носят етикета „Власт“. Господството и контролът, които „законодателите“ от „Властта“ упражняват върху всеки друг, се възприемат като валидни и легитимни, „законни“ и добри. По същата причина, повечето хора, които изпълняват такива заповеди чрез „подчинение на закона“ и които отстъпват парите си чрез „плащане на данъци“, не правят това само от страх от наказание ако не се подчинят, но и от чувство за дълг да се подчиняват. Никой не се гордее с това, че е ограбен от улична банда, но мнозина носят етикета на „спазващ закона данъкоплатец“ като значка за отличие. Това се дължи изцяло на начина, по който подчиняващите се възприемат онези, които им дават заповеди. Ако те бъдат възприемани като „авторитет“, като законен господар, то по дефиниция те ще бъдат възприемани като имащи моралното право да издават такива заповеди, което от своя страна предполага морално задължение от страна на хората да се подчиняват на тези заповеди. Да си поставиш етикет „спазващ закона данъкоплатец“ означава да се хвалиш с лоялното си подчинение към „Властта“.

В миналото някои църкви претендирали, че имат право да наказват еретиците и другите грешници, но в западния свят днес понятието „авторитет“ почти винаги се свързва с „Власт“. Всъщност, двата термина сега могат да бъдат използвани почти като синоними, тъй като днес и в

тази епоха всеки от тях предполага другия: „авторитетът“ по общо мнение произтича от „законите“, издадени от „Властта“, а „Властта“ е организацията, за която се предполага, че има правото да управлява, т.е., „авторитет“.

Съществено е да се прави разлика между заповедите според това при каква *ситуация* е издадена и според това *кой е издал* заповедта. Само вторият случай е видът „авторитет“, с който се занимаваме в тази книга, въпреки че терминът понякога се използва и в друг смисъл, което води до заличаване на тази разлика. Когато, например, някой твърди, че има „авторитета“ (правото) да спре джебчията и да върне портмонето на стара жена, или каже, че има „авторитета“ (правото) да изгони онези, които са влезли в имота му, той не претендира, че притежава някакви специални права, които другите не притежават. Той просто казва, че смята, че определени *ситуации* оправдават издаването на заповеди или използването на сила.

За разлика от този случай, понятието „Власт“ се отнася до *определени хора*, които имат някакво специално право да управляват. И тази идея или схващане, че някои хора – например, в резултат на избори или други политически ритуали – имат моралното право да управляват другите хора в ситуации, в които повечето хора нямат такова право, е понятието, с което се занимаваме тук. Смята се, че само онези, които са от „Властта“, имат право да приемат „закони“; само за тях се смята, че имат право да водят войни, да регулират определени въпроси, да издават лицензи за различни дейности и т. н. Когато в тази книга се обсъжда „вярата в авторитета“, значението на този израз е: идеята, че някои хора имат моралното право насилствено да управляват другите и че в следствие на това последните имат моралното задължение да се подчиняват.

Трябва да се подчертае, че винаги „авторитетът“ е

такъв в очите на зрителя. Ако управляваният вярва, че този, който го управлява, има правото да върши това, то управляваният вижда управляващия като „авторитет“. Ако управляваният не възприема управлението за законно, то управляващият не бива смятан за „авторитет“, а просто за рекетъор или гангстер. Пипалата на вярата в „авторитета“ достигат до всеки аспект на човешкия живот, но общият знаменател винаги е *въображаемата законност* на властта, която той упражнява върху другите. Всеки „закон“ и „данък“ (федерален, щатски или местен), всяка изборна кампания и избори, всеки лиценз и разрешително, всеки политически дебат и движение – накратко: всичко, което има нещо общо с „Властта“, от най-незначителната общинска заповед до „световната война“ – почива изцяло върху идеята, че някои хора са придобили моралното право – по един или друг начин, до една или друга степен – да управляват другите.

Въпросът тук не е просто злоупотребата с „авторитета“ или спорът „добра Власт“ срещу „лоша Власт“, а изследване на основата, на фундамента на понятието „авторитет“. Дали „авторитетът“ се смята за абсолютен или върху него влияят определени условия или ограничения, може да има връзка с това колко вреда нанася този „авторитет“, но няма връзка с това, дали основното понятие е рационално. За американската конституция, например, се смята, че е създала „авторитет“, който поне на теория, има строго ограничени права да управлява. Въпреки това, тя се стреми да създаде „авторитет“ с право да върши неща (напр. да облага с „данък“, да „регулира“), които обикновеният гражданин няма право да върши сам. Макар че уж давала право за управление само по определени специфични въпроси, тя все пак дарява управляващата класа с някакъв „авторитет“, и като такъв той е толкова мишена на следва-

щите критики на „авторитета“, колкото би бил и „авторитетът“ на някой абсолютен диктатор.

(Терминът „авторитет“ понякога се използва по начин, който няма нищо общо с темата на настоящата книга. Например, някой, който е експерт в дадена област, често бива наричан „авторитет“. По същия начин, при някои отношения има подобие на „авторитет“, но те не включват никакво право на управление. Отношението работодател – работник често се смята като такова между „шеф“ и „подчинен“. Обаче няма значение колко тираничен или властен е даден работодател, защото той не може да мобилизира работниците в армията си или да ги вкара в затвора си за неподчинение. Единствената власт, която той реално притежава, е да прекрати трудовия договор с работника, като го уволни. И работникът има същата власт, защото може да напусне. Същото е валидно и за други отношения, при които може да има подобие на „авторитет“, например, занаятчия и неговия чирак, сенсей в бойните изкуства и неговия ученик или треньор и атлета, който той тренира. Такива сценарии включват договори, основани на взаимно доброволно споразумение, при които всяка страна е свободна да прекрати договора. Такова отношение, при което един човек позволява на друг да ръководи неговите действия с надежда, че ще има полза от знанията или уменията на другия, не е от вида „авторитет“, представляващ най-опасното суеверие, ако това отношение изобщо се основава на „авторитет“).